

5. Muutoksen eetos ei kuulu kouluun

Keskiajan kirkkokouluissa painotettiin raamatunkappaleiden ulkolukua, ja 1800-luvulla tukkapölyllä kuului opettajan rangaistusarsenaaliin. Nykypäivän oppilaalta vaaditaan yritysmaailmankin arvostamaa itseohjautuvuutta. Kunkin aikakauden koulu on senhetkisten kasvatuskäsitysten ilmentymä, ja ajan suoman etäisyyden turvin on helppo tuomita historiallisten oppilaitosten ylilyönnit. Koulun tehtävä on suojella vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä koulimalla nuorista toivoista kunnan kansalaisia ja uusintamalla yleisesti hyväksytyjä arvoja. Tämä näkyy jo oppimäärässä, jonka sisältö on monilta osin satoja, ellei tuhansia vuosia vanhaa. Toisaalta koulun merkitys yhteiskunnallista muutosta ajavana voimana on laajasti tunnustettu. Maailma muuttuu koulun mukana – ja koulu maailman.

Futuristi ja keksijä Perttu Pölönen maalaillee videohaastattelussa ”Perttu Pölönen: Kouluihin tarvitaan kysymysten vallankumous” (OAJ YouTube, 1.8.2018) suomalaisen koulun tulevaisuutta. OAJ:n puheenjohtaja Olli Luukkaisen haastattelema Pölönen muistuttaa ihmisten omasta vastuusta huomispäivän luomisessa: ”- - ei tulevaisuus vain tule ilman, että meillä on siitä kontrollia.” Pölösen mielestä koulutuksen on kehityttävä niin, että se entistä paremmin ruokkisi visionäärimäistä ajattelua, jota tulevaisuudessa kipeästi tarvitaan. Halutun muutoksen välttämättömyys korostuu usein myös päättäjien puheissa, kun he luotsaavat suomalaista koululaitosta kohtia uusia karikoita. Tuntuu tulevaisuuden vääjäämättömyydestä on kuitenkin harhaa, aivan kuten Perttu Pölönen sanoo. Siksi kaikkien koulutus uudistusten kohdalla on kysyttävä, mitkä muutokset ovat toivottavia ja mitkä tuntuvat välttämättömiltä vain siksi, ettei vaihtoehtoisia kehityskulkuja tunneta tai haluta tunnustaa.

Suomalaisella koulutusjärjestelmällä on paljon hävittävää. Pieni ja nöyrä kansakuntamme on hyvien PISA-tulosten myötä oppinut rehvasetelemaan opintomenestyksellään, ja lehdet ovat levittäneet suomalaisen peruskoulun ilosanomaa myös ulkomaille. Tällaisen mestariteoksen parantelihoilla soisi olevan hyvät perusteet työlleen ja vankkumatonta näyttöä siitä, että muutos todella kannattaa. Silti Suomen kouluja uudistetaan murhaavalla tahdilla, ja uusia opetussuunnitelmia ajetaan sisään ennen kuin edellisten pitkäaikaisvaikutuksia on ehditty selvittää. Jukka Kekkonen ja Matti Taneli ruotivat suomalaisen koulu- ja työmaailman kielteisiä kehityssuuntia mielipidetekstissään ”Koulutuksen merkitys on vaarassa kadota” (vartija-lehti.fi, 20.10.2020). Kirjoittajat laskevat koulutuspolitiikan epäonnistumiseksi sen, että paljon puhutut PISA-pisteet ovat jo vuosia olleet heikkenemään päin. Korrelaatio ei toki todista kausaliteettia, ja voihan olla, että koulutuksen uudistusvimman ja PISA-alamäen ajallinen yhteys on puhdasta sattumaa. Jonkinlaisia todisteita avoimien oppimisympäristöjen, itseohjautuvuuden ja toistuvien ryhmätöiden hyödyistä koko koululaisväestössä olisi silti mukava nähdä.

Koululaisten heikkenevien oppimistulosten ohella myös heidän jaksamisensa herättää huolta. Etenkin lukiolaiset kärsivät uupumuksesta paljon aiempaa yleisemmin. Nykykoulu siis repii kaiken irti oppilaistaan, joiden osaaminen on vuosi vuodelta kehnompaa. Miten tässä näin kävi? Voi olla, että internet on vienyt lasten keskittymiskyvyn, ja nykynuoriso on siksi kertakaikkisen kelvotonta. Todennäköisemmin syy on koulussa, vaikka viime vuosien koulutuspolitiikalla on nimenomaan pyritty päinvastaiseen. Kaikenlainen pakottaminen tuntuu olevan alaluokilla pannassa, sillä sen on katsottu huonontavan opiskelumotivaatiota ja -tuloksia. Ulkoisten vaatimusten sijaan on peräänkuulutettu oppijan sisäistä paloa. Monen kohdalla ulkoinen pakko on kuitenkin paras keino vaikkapa kertotaulujen oppimiseen. Kun peruskoulusta saatua vuotavaa taitopohjaa joudutaan tilkitsemään lukiossa, oppimispaineet kasautuvat lyhyelle aikavälille. Koulun henkilökunnan ja median toisteleva armollisuusmantra on yleinen mutta tehoton troppi tähän tulevaisuusstressiin.

Todistusvalinnan pisterajat eivät nimittäin jousta hakijoiden hyvinvoinnin nimissä. Opiskelijat tuntevat korkeakoulupaikkakilpailun kovuuden, eikä rentoutumista välttämättä pidetä uraunelmien riskeeraamisen väärinä.

Konservatiivisuus ei ole korkeassa kurssissa jatkuvaa innovaatiota korostavassa yhteiskunnassamme. Koulua koskevissa uutisissa onkin lähes aina kyse uuden luomisesta vanhan säilyttämisen sijaan. Lapset ja nuoret ovat silti samanlaisia vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen. Lukeminen, laskeminen ja yhteisön osana toimiminen ovat edelleen alakoululaisen tärkeimmät opinkappaleet, eikä teknologian nopea kehittyminen ole muuttanut lasten kehitystahtia. Mitä enemmän kouluissa seilataan pedagogian muotivirtausten mukana, sitä vähemmän huomiota saa olennaisen oppiminen. Jukka Kekkonen ja Matti Taneli osuvat oikeaan kirjoittaessaan, että oppiaineiden opetus ”- - tuntuu toisinaan olevan jopa sivuseikka tai ainakin aikaisempaa nähden vähemmän tärkeä asia niin perusopetuksessa kuin lukiossa”. Julkista rahaa ei heru perinteiseen opettajajohtoiseen opetukseen, kun taas erilaisille projekteille löytyy kyllä tukijoita. Kynnikon tulkinta on, että panostamalla toissijaiseen puuhasteluun poliitikot voivat näyttäytyä koulutusmyönteisinä ja samalla antaa koulutuksen perusrahoituksen olla retuperällä.

Perttu Pölönen katsoo, että koulussa tarvittaisiin enemmän pohdiskelevaa keskustelua oikein-väärin-kysymysten sijaan. Oman mielipiteen puolustaminen on kuin onkin kallisarvoinen taito, mutta vakuuttavien argumenttien tueksi tarvitaan faktatietoa, eikä kukaan ole sivistynyt syntyessään. Jos faktoja etsittäisiin koulukirjojen sijaan Googlasta, kuten Pölönen ehdottaa, tulisimme hakeneeksi ainoastaan sellaista tietoa, joka vahvistaa valmista kantaamme. Opettajat on erikseen koulutettu iskostamaan tarpeelliseksi katsottu määrä sivistystä suomalaisnuorisoon, eikä heidän ammattitaitoaan sovi heittää hukkaan. Itsenäiseen oppimiseen ja ryhmitöihin uhratut

tunnit ovat harvoin yhtä tehokkaita kuin opettajan tarjoilema valmiiksi jäsennelty informaatio. Koska tunnit ovat koulussa rajatut, tehokkuutta tarvitaan.

Filosofi Immanuel Kantin mukaan ”nerous on kykyä keksiä ja ymmärtää konsepteja, joiden opettamiseen tavallisesti tarvittaisiin toinen ihminen”. Itse oivaltamisen ja omien ideoiden vaatimus elää nykylukoussa vahvana, muistuttaen Kantin sanoista. Onko suomalainen lapsi siis lähtökohtaisesti nero, vai onko rima asetettu aavistuksen liian korkealle? On tietysti ikävää, jos koulutusreformistajan hieno visio kaatuu suomalaisen nuorison keskinkertaisuuteen. Koulua on kuitenkin kehitettävä tosiasiallisista – ei kuvitelluista – lähtökohdista ja vahvasti vanhaan nojaten. Tulevaisuus ei kuitenkaan tule täsmälleen sellaisena kuin sen kuvittelemme, sillä Suomen koulutuspolitiikasta riippumattomat tekijät vaikuttavat tapahtumien kulkuun. Koulun on tarkoitus kasvattaa lapsista itsenäisiä ihmisiä, ja aina on aloitettava perusteista: luku- ja laskutaito sekä kriittinen ajattelu kantavat pitkälle. Loppu on sitten elinikäistä oppimista.